

ARCHIVNÍ FOND KSČ – ÚSTŘEDNÍ VÝBOR 1945–1989, PRAHA – KANCELÁŘ GENERÁLNÍHO (PRVNÍHO) TAJEMNÍKA ÚV KSČ GUSTÁVA HUSÁKA

FRANTIŠEK ŠTVERÁK

Postavení a význam sekretariátu generálního tajemníka Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ) Gustáva Husáka v letech 1969–1987 úzce souvisí s důležitostí této funkce pro politický, hospodářský a kulturní život v době vlády komunistické strany v Československu.

Sekretariát generálního tajemníka ÚV KSČ v systemizaci celého ústředního výboru zaujímá významné místo v celé mocenské hierarchii této politické strany. Byl zřízen v říjnu roku 1963, kdy usnesením předsednictva ÚV KSČ ze dne 29. října 1963 bylo zrušeno technické oddělení ÚV KSČ a nově zřízen sekretariát 1. tajemníka ÚV KSČ, který zajišťoval přípravu a vedení protokolů ze schůzí sekretariátu, předsednictva a plenárních zasedání ÚV KSČ a vedení dokumentace stranických orgánů a správu archivních fondů. Větší část archivních fondů spravoval právě sekretariát prvního tajemníka a menší část byla převedena do hospodářské správy, kam byli přeloženi ostatní pracovníci technického oddělení.¹

Pod hospodářskou správu byla dále převedena centrální evidence pošty a kurýrní výpravna, tiskárna a všeobecná písařna s tím, že bude podle potřeby přednostně pomáhat při přípravě podkladů pro jednání orgánů ÚV KSČ.

Takto vytvořená struktura stranického aparátu včetně sekretariátu prvního tajemníka ÚV KSČ zůstala nezměněna i po odvolání Antonína Novotného z nejvyšší stranické funkce v lednu roku 1968 a vydržela až do jara roku 1969.

V roce 1969 pak byla přijata nová systemizace celého aparátu ústředního výboru usnesením předsednictva ÚV KSČ ze dne 25. 2. 1969,² která platila do roku 1973, kdy byla tato přijatá systemizace reorganizována.

Podle této nové systemizace z roku 1973 měl aparát ústředního výboru 11 oddělení, dále útvar politicko-odborných služeb, hospodářskou správu, sekretariát

1 Národní archiv (NA), fond Komunistická strana Československa – Ústřední výbor (KSČ-ÚV) 1945–1989, předsednictvo ÚV KSČ 1962–1966 (02/1), svazek (sv.) 39, archivní jednotka (a. j.) 43, bod 16.

2 Tamtéž, sv. 90, a. j. 148, bod 11.

orgánů ÚV KSČ, sekretariát 1. tajemníka ÚV KSČ, Hlavní štáb Lidových milic ČSSR (HŠ LM), kancelář E. Erbana, celozávodní výbor KSČ, celozávodní výbor Revolučního odborového hnutí (ROH) a Ústřední kontrolní a revizní komise (ÚKRK) – formálně nezávislého orgánu, fakticky podléhajícímu nejvyššímu vedení KSČ. Oproti předchozímu stavu, kdy existovala 4 oddělení v ekonomické oblasti – oddělení státně hospodářské, průmyslu, životní úrovně a zemědělství a výživy, došlo k vytvoření oddělení tří – oddělení ekonomické, oddělení stranické práce v průmyslu, dopravě a spojích a oddělení zemědělské politiky. Oddělení životní úrovně bylo rozděleno do oddělení stranické práce v průmyslu, dopravě a spojích a do oddělení ekonomického. Oddělení školství a vědy a oddělení kultury bylo spojeno do oddělení školství, vědy a kultury. Dále bylo vytvořeno samostatné oddělení stranické práce ve sdělovacích prostředcích k prosazování politiky strany v této oblasti, a také oddělení branné a bezpečnostní politiky, které mělo připravovat podklady a stanoviska pro orgány ÚV KSČ při řešení problémů vnější a vnitřní bezpečnosti země a socialistického společenského zřízení. Jako samostatný útvar správy oddělení byl vytvořen HŠ LM ČSSR. Útvar svodných informací, plánování a řízení byl přeměněn na útvar politicko-odborných služeb.

Vedle toho bylo v roce 1968 vytvořeno Byro ÚV KSČ pro řízení stranické práce v českých zemích.

Podle nově navržené systemizace měl mít aparát ÚV KSČ celkem 625 pracovníků (360 politických pracovníků, 144 odborných pracovníků, 58 administrativních pracovníků a 63 technických pracovníků).

K postavení a úkolům, které plnil sekretariát prvního tajemníka ÚV KSČ, je nutné uvést, že zabezpečoval podle pokynů prvního tajemníka přípravu podkladů, informací a stanovisek, přípravu pro jeho vystoupení, plán práce sekretariátu, celkovou administrativní činnost spojenou s jeho úkoly a činnost Archivu ÚV KSČ.

V roce 1970 pak byl usnesením sekretariátu ÚV KSČ ze dne 2. 2. 1970, které bylo schváleno per rollam,³ zrušen útvar politicko-odborných služeb ÚV KSČ. Redakce tohoto útvaru byla převedena do sekretariátu 1. tajemníka ÚV KSČ s tím, že dosavadní činnost bude vykonávána v plném rozsahu.

K další změně systemizace stranického aparátu došlo v prosinci roku 1972. Usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 15. 12. 1972 byl schválen návrh zásad postavení, zaměření práce, organizačního uspořádání a systemizace aparátu stranických orgánů, nejen pro ústřední výbor, ale i pro městské, krajské a okresní výbory strany.

Podle této nové systemizace zavedené do praxe na jaře roku 1973 měl aparát celkem 12 oddělení, sekretariát generálního tajemníka, sekretariáty tajemníků

3 NA, KSČ-ÚV (1945–1989), sekretariát ÚV KSČ 1966–1971 (02/4), schválení usnesení per rollam (1969–1970), PR, sv. 71, č. j. 6877.

ÚV KSČ, kancelář J. Lenárta, Celozávodní závodní výbor KSČ (CZV), Závodní výbor ROH, Závodní škola práce a Ústřední kontrolní komise.⁴

Tyto schválené zásady systemizace byly pak ještě upraveny a zpřesněny na základě usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze dne 17. 4. 1973.⁵ Takto schválená systemizace byla zachována spolu s některými malými změnami až do konce 80. let dvacátého století.

V roce 1977 bylo usnesením PÚV KSČ z 25. 3. 1977 zřízeno oddělení masových sdělovacích prostředků.⁶ O sedm let později pak byl ustaven odbor ekonomické spolupráce zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP) v rámci ekonomického oddělení ÚV KSČ.⁷

V roce 1987 pak bylo na základě usnesení PÚV KSČ ze dne 8. 4. 1987 zřízeno oddělení sociální politiky a stranické práce ve stavebnictví, vnitřním obchodu, dopravě a spojích.⁸

Některé dílčí změny v aparátu ÚV a jeho systemizace pak byly provedeny v letech 1988–1989. Byl nově ustanoven výbor pro stranickou práci v ČSR,⁹ sloučeno oddělení propagandy a agitace s oddělením masových sdělovacích prostředků a oddělení školství a vědy s oddělením kultury.¹⁰ Dále bylo zrušeno oddělení sociální politiky a stranické práce ve stavebnictví, vnitřním obchodě, dopravě a spojích a jeho činnost rozdělena do ekonomického oddělení (následně přejmenováno na sociálně ekonomické oddělení) a do oddělení stranické práce v průmyslu.¹¹

Vedle struktury aparátu ústředního výboru je nutné se zmínit též o personálním obsazení kanceláře generálního tajemníka a jeho nejbližších spolupracovnících.

Do čela sekretariátu byli jako vedoucí jmenováni: Juraj Sedlák (duben 1969–září 1969), Radko Kaska (září 1969–srpen 1970), Jaroslav Molek (duben 1970–březen 1973), Mikuláš Beňo (březen 1973–prosinec 1977), Vratislav Vajnar (prosinec 1977–červen 1983) a Jaroslav Máček (leden 1984–1987), přičemž v období červen 1983–leden 1974 vedl sekretariát generálního tajemníka jako zástupcem vedoucího sekretariátu generálního tajemníka.

Jako osobní tajemníci generálního (prvního) tajemníka působili Václav Pujdes (červenec–říjen 1969) a Jaroslav Máček (duben 1970–červen 1983).

4 Tamtéž, 02/1, sv. 64, a. j. 62, bod 3.

5 Tamtéž, 02/4, sv. 46, a. j. 72, bod 1.

6 Tamtéž, 02/1, sv. 33, a. j. 37, bod 23.

7 Viz usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze dne 7. 12. 1984. Tamtéž, 02/4, sv. 74, a. j. 132, bod 2.

8 NA, KSČ-ÚV, 02/1, sv. 36, a. j. 33, bod 4.

9 Výbor byl ustaven na základě usnesení 10. zasedání ÚV KSČ z 10. 10. 1988. NA, KSČ-ÚV (1945–1989), zasedání ÚV KSČ (01), sv. 358, a. j. 204.

10 Tamtéž, 02/1, sv. 100, a. j. 101, bod 10.

11 Tamtéž, bod 9.

V sekretariátu dále byli zaměstnáni jako pomocníci generálního tajemníka Stanislav Provazník, Pravoslav Křen, Jaroslav Máček, Jaroslav Molek, Ján Riško, Vladimír Poláček, Zdeněk Snítel, Otto Čmolík, Josef Haman, Vratislav Vajnar, Vladimír Kozic, František Šalda, Ján Hanzlík, Miroslav Jírava, Václav Kurýl, Miroslav Španiel, Josef Krůžela, Jiří Fér, František Pavelka, Václav Čáp, Karel Lukáš a Ivan Wiszczar.

Jako sekretářky se pak v sekretariátu generálního tajemníka se vystřídal Jozefína Darášová (1970–1974), Hana Sedláčková (1970–1983), Marta Kuchárová (1973–1980), Zdena Vodičková (1975–1987), Ludmila Syrová (1983) a Jarmila Šoltesová (1987).

Ohledně celkového počtu zaměstnanců sekretariátu lze konstatovat, že na přelomu šedesátých a sedmdesátých let v něm pracovalo mezi 35 a 53 pracovníky. Později se počet ustálil na průměru 11 až 12 pracovníky (léta 1973–1987).

Životopis Gustáva Husáka

Osobě dlouholetého generálního tajemníka ÚV KSČ a československého prezidenta se již věnovala velká řada odborných studií.¹² Následující stránky přibližují nejdůležitější životní zvraty Gustáva Husáka a jeho cestu do čela komunistické strany.¹³ Narodil se 10. ledna 1913 v obci Dúbravka u Bratislavy (dnes součást hlavního města) v rodině Nikodema Husáka,¹⁴ dělníka v kamenolomu a sezonního zemědělského dělníka, a matky Magdaleny Husákové, roz. Fratričové.¹⁵ Podle rodného listu byl po dvou dnech pokřtěn jako Augustin Husák.¹⁶ Vedle G. Husáka se v manželství Nikodema a Magdaleny Husákových narodily dříve ještě dvě sestry Katarína¹⁷ a Štefánia.¹⁸

12 Srov. zejména: Macháček, Michal: Gustáv Husák. Praha 2017; Černák, Tomáš: Husák. Mladé roky Gustáva Husáka (1913–1939). Bratislava 2015; Černák, Tomáš – Mocko, Martin: Husák v odboji a SNP (1938–1944). Bratislava 2016; Černák, Tomáš – Syrný, Marek: Husák. Vrcholy a pády 1945–1951. Bratislava 2018; Michálek, Slavomír – Londák, Miroslav a kol.: Gustáv Husák. Moc politiky, politik moci. Bratislava 2013; Kinčok, Branislav a kol.: Gustáv Husák a jeho doba. Bratislava 2015.

13 Informace vycházejí primárně z archivních pramenů, zejména z fondů ÚV KSČ.

14 Nikodem Husák (nar. 1881 v Dúbravce u Bratislavy – zemř. 1962), za první republiky (v letech 1928–1938) člen agrární strany. V roce 1945 vstoupil do KSČ (KSS).

15 Magdalena Fratričová (1882–1914), matka G. Husáka a první manželka Nikodéma Husáka, byla původem chorvatské národnosti. Pocházela z maloroľnícké rodiny v Lamači u Bratislavy (nyní její součást) a pracovala jako dělnice. Zemřela v raném dětství G. Husáka, když mu ještě nebyly ani dva roky.

16 Černák Tomáš: Gustáv Husák v letech 1913–1948, FF UK v Bratislavě 2008, s. 4; NA, KSČ-ÚV (1945–1989) – Kancelář gen. tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka (GH), inv. č. 5, kart. 2.

17 Katarína Husáková, provdaná Matrková (nar. 1906 v Dúbravce u Bratislavy), starší sestra G. Husáka, pracovala v domácnosti.

18 Štefánia Husáková, provdaná Brankovičová (nar. 1907 v Dúbravce u Bratislavy), starší sestra

Magdalena Husáková roku 1914 zemřela a po odchodu otce do rakousko-uherské armády, tak byly Gustávovy sestry poslány k matčině rodině do nedalekého Lamače a on k babičce, matce Nikodema Husáka. Otec se po první světové válce vrátil jako válečný invalida, znovu se oženil s Marií, roz. Vilemovou,¹⁹ se kterou vyživil dvě dcery, Julii a Rozálii. Později se manželům narodil ještě syn Štefan.²⁰ Po válce již nemohl pracovat v kamenolomu a v souvislosti s prováděním první pozemkové reformy dostal Nikodem Husák přiděl hospodářské půdy (2 ha) a byl zvolen do obecního zastupitelstva v Dúbravce za agrární stranu.

Gustáv Husák absolvoval základní školní docházku v rodné obci v letech 1919 až 1925 a poté byl přijat na osmileté gymnázium v Bratislavě v Grösslingově ulici. Zde ho také poprvé začaly přitahovat komunistické a marxistické myšlenky a nabyl přesvědčení, že jen komunistická strana je schopna uskutečnit komplexní přeměnu celé společnosti, že je tou jedinou revoluční silou k uskutečnění velké změny.²¹ Brzy poté vstoupil v roce 1929 do Komsomolu. Účastnil se ilegálních schůzí KSČ, pracoval ve středoškolské komisi Svazu slovenského studentstva a ve Vlčkově vzdělávacím kroužku, psal články do studentského časopisu *Sovjet*.²² Zúčastnil se též v roce 1932 ilegální celoslovenské porady vysokoškoláků v Žilině spolu s Eduardem Frišem a na jaře roku 1933 sjezdu slovenského studentstva v Ta-transké Lomnici.

Studium na gymnáziu zakončil maturitou dne 10. června 1933 z latiny, francouzštiny, němčiny, československého jazyka a fyziky s prospěchem ve všech předmětech hodnocený výborně a celkově složil maturitní zkoušku s vyznamenáním.²³

Po absolvování gymnázia zahájil studium na Právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Zde také v roce 1933 vstoupil do Komunistické strany Československa. Během vysokoškolských studií se výrazně politicky a společensky angažoval nejvíce ve Spolku socialistických akademiků, který se stal postupně hlavním centrem komunistů-vysokoškoláků na Slovensku.

G. Husáka, pracovala v domácnosti. Viz NA, fond Ministerstvo vnitra (MV), dotazník G. Husáka pro ÚV KSS, nezpracováno.

19 Mária Husáková, roz. Vilemová (1885–1968), druhá manželka Nikodéma Husáka.

20 Štefan Husák (nar. 30. 12. 1922 v Dúbravce u Bratislavy – zemř. 31. 10. 1994), nevlastní bratr G. Husáka (otec N. Husák, matka Mária, roz. Vilemová). Za Slovenského státu sloužil vojenskou službu v Itálii. Po roce 1945 pracoval na oblastním ředitelství ČSD v Bratislavě a na pověřenectvu dopravy. V souvislosti s případem svého bratra byl propuštěn ze zaměstnání a poté pracoval ve slévárně Chemických závodů J. Dimitrova v Bratislavě. Člen KSS v letech 1946–1950. V roce 1950 převeden mezi kandidáty a o rok později vyloučen z KSČ. V šedesátých letech mu bylo členství ve straně vráceno.

21 Plevza, Viliam: Vzostupy a pády. Gustav Husák prehovoril. Bratislava 1991, s. 16–17.

22 *Sovjet*, středoškolský časopis vydávaný středoškolskou komisí Svazu slovenského studentstva.

23 Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 19.

V letech 1934–1935 se podílel na zorganizování komunistické studentské frakce (KOSTUFRY), jíž byl i předsedou a která navázala pravidelné styky s komunisticky orientovanými vysokoškoláky v Praze a Brně. Vedle toho se zúčastnil práce v Právniku, Spolku podunajských akademiků a posléze i ve Svazu slovenského studentstva, který organizoval různé protifašistické akce. Zde zastával G. Husák funkci tajemníka, předsedy sociální komise a posléze i funkci místopředsedy. Jako zástupce slovenských studentů se podílel na organizaci sjezdu pokrokového studentstva v Praze v roce 1937 a byl i celostátním kandidátem na funkci předsedy Ústředního svazu československého studentstva. Jako delegát československého studentstva se zúčastnil mezinárodních studentských kongresů v Paříži v roce 1937 a v Glasgově v roce 1938.

Pracoval též ve Společnosti pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, kde byl v roce 1937 zvolen tajemníkem organizace pro Slovensko.

Spolupracoval s komunistickými novinami *Ludový denník*, *Slovenské zvesti*, marxistickou kulturně politickou revue *DAV*. Založil časopis *Šíp. Časopis študentov a pracujúcej inteligencie*.

Vysokoškolské studium práv zakončil G. Husák úspěšným vykonáním státní zkoušky na UK v Bratislavě v roce 1937 a poté získal i titul doktor práv. Promoval 9. února 1938.²⁴

Rok 1938 však zcela změnil dosavadní společenskou a politickou situaci nejen v Československu, ale v celé Evropě. Mnichovskou dohodou z 30. září 1938 a okupací zbytku českých zemí v březnu 1939 zanikl společný stát Čechů a Slováků. V Čechách a na Moravě byl nacistickým Německem vyhlášen 16. 3. 1939 Protektorát Čechy a Morava a na Slovensku již 14. 3. 1939 slovenský sněm odhlasoval vyhlášení samostatného slovenského státu. Činnost KSČ byla na Slovensku zakázána již 9. 10. 1938 a v českých zemích byla její činnost zastavena 20. 10. 1938. K jejímu vlastnímu rozpuštění pak došlo na přelomu let 1938 a 1939 (27. 12. 1938 v Čechách a na Moravě a 23. 1. 1939 na Slovensku). Komunistická strana byla zahrnuta do ilegality. V květnu roku 1939 se pak na Slovensku ustavila Komunistická strana Slovenska (KSS) jako samostatný politický subjekt.

V září roku 1938 také došlo v důležitých změnách v osobním životě Gustáva Husáka. Oženil se s Magdou Lokvencovou, posluchačkou Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě.²⁵ Seznámili se v Banské Bystrici na jedné

²⁴ Tamtéž, s. 22.

²⁵ Magda Lokvencová, provdaná Husáková (nar. 13. 9. 1916 v Pacově na Pelhřimovsku – zemř. 17. 1. 1966 v Bratislavě), režisérka, herečka a pedagožka. Absolvovala PF Univerzity Komenského v Bratislavě a studovala státní konzervatoř. Dcera Antonína Lokvence a Juliany, roz. Hradecké. Měla mladší sourozence Vladimíra a Ludmilu. Manželka G. Husáka, s nímž měla syny Vladimíra a Jána. Od 6 let žila na Slovensku. Studentská funkcionářka. Za války pracovala jako úřednice v bratislavské filiálce Moravské banky. Po válce začala pracovat v divadle. Po zatčení manžela

přednášce, na kterou Husáka vyslala středoškolská komise Svazu slovenského studentstva.

Husák v té době pracoval jako koncipient v advokátní kanceláři Vladimíra Clementise. Jeho bratislavská kancelář sloužila, obrazně řečeno, jako sekretariát komunistické strany. Krátce po zániku republiky pak V. Clementis emigroval do zahraničí. Vyzýván k emigraci byl i G. Husák, ale nakonec se rozhodl zůstat na Slovensku.

Po likvidaci Clementisovy kanceláře nastoupil Husák do advokátní kanceláře dr. Mateje Vanička a v roce 1941 přestoupil k dr. Dušanu Úradníčkovi, kde pracoval až do května 1942.²⁶ Dne 1. května téhož roku pak nastoupil jako úředník do Ústředního svazu špeditérů pro Slovenskou republiku. V organizaci zastával funkci tajemníka.²⁷ Zde byl Husák zaměstnán až do začátku povstání na Slovensku v srpnu 1944. Vedle práce ve svazu špeditérů si na podzim roku 1943 otevřel ještě advokátní kancelář.

V období 1939–1941 působil G. Husák v ilegálním komunistickém odboji v nižších složkách, nikoliv na té ústřední, jak bylo dříve prezentováno v historických publikacích a tisku.²⁸

Zapojil se do ilegální práce KSS v Bratislavě a byl spolupracovníkem prvního rajónu (okresu) Bratislava, kde měl na starosti práci mezi inteligencí a vysokoškolačky. Účastnil se řady schůzí, stýkal se i se členy I. ilegálního vedení KSS (např. J. Osohou, J. Ďurišem), psal do ilegálních časopisů *Kladivo* a *Hlas ľudu*.

Na druhé straně ale např. odmít stylizovat provolání na podporu českých studentů v Praze v listopadu roku 1939 a rovněž nesouhlasil s izolací V. Clementise

donucena divadlo opustit. Sama perzekuována, několikrát intervenovala v jeho prospěch. Poté pracovala v Slovenském muzeu. Později se věnovala divadelní režii. Ztvárnila i několik filmových rolí (např. ve filmech *Vlčie diery*, *Jánošík*, *Polnočná omša*). Po návratu G. Husáka z vězení bylo manželství v roce 1960 formálně rozvedeno. Jejím druhým životním partnerem byl herec Ctibor Filčík. Členka KSS od roku 1944 do roku 1951, kdy jí bylo členství pozastaveno v souvislosti se zatčením manžela. Členství obnoveno v červnu 1963. Převzato z práce Macháček, Michal: Gustáv Husák v kauze slovenského buržoazního nacionalismu. FF UK Praha. Praha 2011.

26 NA, MV – nezpracováno, dotazník G. Husáka pro ÚV KSS, příloha životopis.

27 Archiv bezpečnostních složek (ABS), fond Ministerstvo národní bezpečnosti (MNB), kart. 207, sign. 62/1, spis č. 160/1942 z 23. 4. 1942 o přijetí dr. A. Husáka za tajemníka ÚŠŠ. Rok nástupu do ÚŠŠ obvykle sám G. Husák uváděl 1943, např. v publikaci *Kdo je kdo v Československu*, Praha 1969, s. 292; dále NA, MV–nezpracováno, dotazník G. Husáka pro ÚV KSS, příloha životopis. Z doby jeho působení pochází také oběžník č. 16 a č. 21 ÚŠŠ z 20. 10. 1942 pro uspořádání sbírky na předvojenskou výchovu Hlinkovy gardy a Hlinkovy mládeže, pod nímž je uveden jako tajemník i G. Husák. Tento dokument byl často využíván proti Husákovi, zejména po jeho zatčení v padesátých letech. Nutno konstatovat, že nespovídá o jeho protifašistické činnosti, ale na druhé straně ve funkci, kterou zastával ve svazu, sotva se této skutečnosti mohl vyhnout.

28 Podrobněji viz Jablonický, Jozef: Husák v rezistenci 1939–1943. Soudobé dějiny 2–3, 1994, s. 222–235.

v emigraci v souvislosti s jeho odmítnutím sovětsko-německého paktu o neútočení ze srpna roku 1939.

Na jaře roku 1940 se pak spolu s manželkou Magdou nastěhoval do vily po zemřelém spisovateli Jozefu Gregoru Tajovském v Bratislavě. Vila se pak stávala místem setkávání levicově smýšlející inteligence a řady jeho přátel (např. O. Pavlíka, F. Vašečky, Michala a Samuela Faltána, L. Novomeského, J. Šoltésze, J. Púlla).

Je jasné, že takováto aktivita levicové části inteligence nemohla zůstat bez povšimnutí bratislavské centrály Ústredny štátnej bezpečnosti (ÚŠB). Výsledkem byla první internace Gustáva Husáka v zajišťovacím táboře v Ilavě. Bezprostředním impulsem k zásahu proti levicovým představitelům byla ale stávka horníků v Handlové koncem října. Husáka zatkli 8. listopadu 1940 a v Ilavě strávil tři týdny. Po podepsání prohlášení, že se zřekne na rok veřejné činnosti, byl 28. 11. 1940 propuštěn.

Podruhé byl Husák zadržen a preventivně internován po napadení Sovětského svazu nacistickým Německem v létě roku 1941. Až na Jána Osohu bylo tehdy zatčeno celé první ilegální vedení KSS. Za Husáka intervenoval u Alexandra Macha tehdejší guvernér Slovenské národní banky Imrich Karvaš, a Husák byl skutečně poté ze zajišťovací vazby propuštěn, i když byl i nadále sledován ÚŠB.

V této době došlo k další události v Husákově životě, která byla později propagandisticky využita při pozdějším vyšetřování a odsouzení. Jde o jeho účast v zájezdu na okupovaná území na Ukrajině. Postoj slovenského ľudáckého režimu byl ke komunistickým intelektuálům diferencovaný. V souvislosti s jejich sympatiemi se sovětským systémem zorganizoval ministr vnitra Alexander Mach ve dnech 16. až 28. září 1941 propagandistický zájezd na Ukrajinu.²⁹ Pro pozvané bylo velice těžké vyhnout se účasti na tomto zájezdu.³⁰ Účastníci jeli přes Lvov, Bílou Cerkev, Žitomir, Berdičev, Karalin až na předměstí Kyjeva a poté zpět. Mach chtěl tuto propagační cestu využít pro svou antibolševickou propagandu. Ukázalo se však, že zájezd nesplnil očekávání ľudácké propagandy. Kromě krátké zprávy v novinách žádný z účastníků výpravy veřejně nevystoupil a nebyla ani podána žádná písemná či ústní zpráva. Sám Husák se k této problematice veřejně nevyjádřil.³¹ Je samozřejmé, že

29 Podle vlastního životopisu G. Husáka se zájezdu zúčastnili též Michal Faltán, Miroslav Clementis, Ján Poničan, Anton Čulen. Doprovázel je jako hlavní průvodce Mikuláš Gacek, který pracoval na slovenském vyslanectví v Moskvě. Viz Jablonický, J.: Husák v rezistenci 1939–1943, s. 226; Plevza, V.: Vzostupy a pád, s. 32.

30 G. Husák v rozhovoru s V. Plevzou zmiňuje například L. Novomeského, který byl předem varován a odjel do Vysokých Tater. Viz Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 32.

31 Např. v citované knize V. Plevzy, kde se Husák vyjadřuje podobně jako v roce 1941. Výprava nesplnila svůj účel a zcela zkrachovala. Účastníci nepodlehli nacistické a ľudácké propagandě a považovali vše za podvod. V této souvislosti je nutné zmínit ještě o jedné informaci, která se

účast na této akci vyvolala mezi ostatními členy ilegálního hnutí pocit nedůvěry a že tento fakt byl vůči G. Husákovi používán zejména v padesátých letech při přípravě procesu s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty.

Potřetí byl Husák zajištěn na jaře roku 1942. V dubnu bylo zatčeno II. ilegální vedení KSS, kromě Jána Osohy. Dne 22. května byl zatčen i Gustáv Husák přímo komisařem Beňuškou.³² Podle výpovědí dříve zadržených spolupracovníků se měl podílet na ilegální činnosti v letech 1939–1940. Ve svých výpovědích G. Husák přiznal pouze to, co již ÚŠB věděla od zatčených spolupracovníků a svědků. Byl přemístěn z vazby do věznice Krajského soudu v Bratislavě a ÚŠB na něho podala trestní oznámení.³³ Dne 28. 5. 1942 byl předveden před vyšetřujícího soudce dr. Vojtecha Hetenyiho,³⁴ před kterým zopakoval své dřívější výpovědi, podle nichž se cítil vinným jen částečně a připomněl svůj slib z první zajišťovací vazby v Ilavě v roce 1940, kdy se zavázal, že se nezúčastní žádné veřejné činnosti. Poté byl na návrh státního zastupitelství propuštěn z vazby, avšak trestní stíhání pokračovalo dále. Za jeho propuštěním však opět stály intervence jednak Imricha Karvaše a dále také Pavola Čarnogurského, tehdy poslance slovenského sněmu a člena správní rady Slovenské všeobecné úvěrové banky.

občas v literatuře a tisku se zájezdem zmiňuje, že se totiž Gustáv Husák zúčastnil exhumace hrobů polských důstojníků v Katyni na jaře roku 1943. Např. Košťál, Karel: Pravda o procesu s Rudolfem Slánským a jeho společníky. Praha 2009; týž: Svědectví plukovníka. Praha 2009, s. 136. Také v knize Karla Kaplana: Mocní a bezmocní. Toronto 1989, s. 117, je zmínka o jeho účasti u masových hrobů polských důstojníků na Ukrajině. Nesprávné je i tvrzení, že G. Husák byl členem mezinárodní komise, která exhumace pod vedením profesora Gerharda Buhitze prováděla. Podle zprávy Policejního ředitelství v Praze z 24. 5. 1945 zastupoval Slovensko v komisi prof. MUDr. František Šubík (umělecké jméno Andrej Žarnov), lékař-patolog, básník a překladatel (nar. 19. 11. 1903 v Kuklově – zemř. 16. 3. 1982 v Poughkeepsie, New York, USA), od roku 1939 profesor Ústavu patologické anatomie LF Slovenské univerzity v Bratislavě. Člen HSLS a HG, místopředseda Spolku slovenských spisovatelů. Od roku 1952 v emigraci v USA. Ve zprávě je nesprávně uvedeno jméno Šulík místo Šubík. NA, fond Ministerstvo vnitra – Noskův archiv, kart. 1.

32 Jozef Beňuška (1908–1945), od října 1942 přednosta ÚŠB, v prosinci 1944 přeložen na policejní ředitelství v Žilině. 3. 2. 1945 zatčen německou bezpečnostní policií. 31. 3. 1945 odvezen do Mauthausenu, kde byl zavražděn v plynové komoře.

33 ABS, fond Sběrka různých písemností (S), sign. S-552-12. zápis výslechu G. Husáka z 26. 5. 1942, s. 44–46.

34 Vojtech Hetenyi (nar. 15. 12. 1910 v Hlohovci), slovenský soudce a prokurátor. Absolvoval PF Univerzity Komenského v Bratislavě roku 1934. V letech 1935–1936 právní praktikant u Okresního soudu Komárno, 1936–1937 auskultant u Krajského soudu Komárno, 1937–1938 auskultant u Krajského soudu Bratislava, 1938–1944 soudce u Krajského soudu Bratislava, 1944–1948 soudní rada u Státního zastupitelství v Bratislavě, 1948 pracovník Pověřenectva spravedlnosti. V letech 1948–1950 soudce a od roku 1950 prokurátor u Státní prokuratury (oddělení Bratislava). Od roku 1953 pomocný prokurátor u GP v Praze a poté prokurátorem u Krajské prokuratury Bratislava.

Právě s Karvašem se Husák po propuštění z vazby společensky stýkal. Udržoval s ním ale legální styky.³⁵ Trestní stíhání však pokračovalo na svobodě až do 13. 11. 1943, kdy Krajský soud v Bratislavě vynesl osvobozující rozsudek.

V období let 1941–1942 nebyla ilegální činnost v protifašistickém odboji velká. Teprve se zatčením IV. ilegálního vedení KSS, Miloše Hrušovského a Štefana Bašťovanského, na jaře roku 1943, přišli na Slovensko ze Sovětského svazu Karol Šmidke a Karol Bacílek. Právě Šmidke si v souvislosti se zatčením asi 80 aktivních komunistů vybral jako svého spolupracovníka právě Gustáva Husáka. Zapojil se i Ladislav Novomeský. Husák obstarával technické služby (legitimace, byty), finanční prostředky a drobné informace. Organizování strany a její vedení měl na starosti Šmidke, který cestoval po Slovensku a navazoval či obnovoval staré a nové kontakty. Husák a Novomeský vedle již zmíněných úkolů měli vést také jednání s ostatními odbojovými a opozičními skupinami, civilními i vojenskými. Cílem nového vedení bylo vystupňovat ilegální boj proti režimu až na ozbrojený odboj a povstání.

Vedení komunistické strany jednalo především s částí sociální demokracie (Jozef Šoltész, Anton Rašla, Ján Čech), časem byli přibráni i Ivan Horváth a Daniel Ertl, a dále s tzv. občanským blokem (bývalí agráři Jozef Lettrich, Ján Ursíny, národohospodář Peter Zaťko.).

Spojení členů ilegálního vedení komunistické strany a občanského bloku pak na základě Vánoční dohody v prosinci roku 1943 vznikla Slovenská národní rada (SNR).³⁶ SNR však nezahrnovala všechny skupiny odboje, mimo ní byla např. skupina Vavro Šrobára a zástupci vojenského odboje. Cílem bylo odstranění klerofašistického režimu na Slovensku a převzetí politické moci. Slovenská národní rada vyjádřila souhlas s obnovou společného státu Čechů a Slováků, podporu československé exilové vládě v Londýně a zahraničnímu odboji. V první polovině roku 1944 pak probíhaly přípravy na ozbrojené povstání za účasti nejen partyzánů, ale i značné části slovenské armády.

Husák v té době nadále pracoval ve svazu špeditérů v Bratislavě a jako člen V. ilegálního vedení KSS. Zároveň byl monitorován ÚŠB, která věděla o jeho ilegální činnosti. Teprve na německý nátlak byl příkazem A. Macha Husák 27. března 1944 opět zatčen. Při výslechu opakoval skutečnosti již známé z dřívějších vý-

35 Imrich Karvaš (nar. 25. 2. 1903 ve Varšanech, dnes Kalinčiakovo, Levice – zemř. 20. 2. 1981 v Bratislavě), slovenský národohospodář, právník a vysokoškolský učitel. Ministr bez portfeje (22. 9.–4. 10. 1938) a ministr průmyslu, obchodu a živnosti (4. 10.–1. 12. 1938). Od roku 1939 první guvernér Slovenské národní banky. V roce 1942 předseda Nejvyššího úřadu pro zásobování (NÚZ) a od 22. 11. 1942 člen ÚV HSLS. Zúčastňoval se i zasedání slovenské vlády. Viz též Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 31.

36 Členy Slovenské národní rady byli v prosinci 1943 za KSS G. Husák, L. Novomeský a K. Šmidke, dále agráři J. Lettrich a J. Ursíny, a národní socialista Matej Josko. Počátkem roku 1944 byla doplněna o sociálního demokrata I. Horvátha a národohospodáře P. Zaťka.

slechů a pro nedostatek důkazů byl proto propuštěn z vazby, i když ho ÚŠB dále nechala sledovat.

Když pak Šmidke 4. srpna 1944 odletěl do SSSR se zprávou o situaci na Slovensku a s pověřením zabezpečit koordinaci příprav povstání, byl v čele KSS právě Husák. Činnost partyzánských jednotek mezitím v létě 1944 zesílila natolik, že se německá armáda rozhodla obsadit Slovensko. Přitom je nutné zdůraznit, že události neprobíhaly podle předem daného scénáře. Původní plán počítal s tím, že v lepším případě začne povstání po dohodě s představiteli Rudé armády, nebo v každém případě, když se Němci pokusí vojensky okupovat Slovensko.

Již před povstáním (březen 1944) probíhaly rozhovory a porady mezi Husákem a pplk. Jánem Golianem ohledně začátku povstání. Na posledních poradách 24. a 26. srpna pak bylo dohodnuto, že v případě německé intervence je nutné se důrazně postavit na odpor.³⁷

Vlastní povstání začalo 29. 8. 1944, rozkazem pplk. Jána Goliana povstalecká armáda se spolu s partyzánskými jednotkami postavila německé okupaci na odpor, avšak bez koordinace se sovětskými vojenskými a politickými činiteli. Nepodařilo se osvobodit politické vězně ve věznicích v Martině, Ilavě a Leopoldově. Německý vpád naopak vedl k obsazení budovy vojenského velitelství v Banské Bystrici. Husák se v té době nacházel v Bratislavě. Na společném zasedání SNR pak bylo rozhodnuto o odjezdu do Banské Bystrice. Po problémech při přesunu na povstalecké území přijeli večer 1. 9. 1944 členové SNR do Banské Bystrice. Zde byl mezitím vytvořen Revoluční národní výbor za účasti Vavro Šrobára. Husák spolu s dalšími zástupci však nátlakem schůzi Revolučního národního výboru (RVN) rozpustili a vrcholným orgánem povstání se stala Slovenská národní rada, která byla ústředním mocenským orgánem slovenského odboje, zdrojem zákonodárné moci. Pro uskutečňování svých cílů pak bylo vytvořeno předsednictvo SNR a pověřenectva jako ministerstva. Husák jako jedna z vedoucích osobností povstání se významně podílel na nastolování nového režimu jak v SNR, v jejím předsednictvu, tak spolu s Šmidkem také ve vedení KSS. Vystupoval na politických shromážděních jak v Banské Bystrici, tak i mimo ní, shromažďoval prostředky na pomoc fronty, zabezpečoval vydávání novin a časopisů.³⁸

Dne 16. září 1944 se konal v Banské Bystrici sjednocovací sjezd KSS a slovenské sociální demokracie, na kterém byl G. Husák zvolen do předsednictva ÚV KSS a místopředsedou KSS.³⁹

37 Viz Husák, Gustáv: Svedectvo o Slovenskom narodnom povstanii. Bratislava 1964, s. 81–82, 214–215.

38 Např. *Nové slovo. Týdeník pre politiku, kulturu a hospodárstvo*. Navazovalo na časopisy *DAV a Tvorbu*. Vydavatelem a odpovědným redaktorem byl právě G. Husák.

39 Viz Pešek, Ján: Centrum moci. Aparát Ústředního výboru Komunistické strany Slovenska

Povstání však bylo vojensky potlačeno německými okupačními jednotkami. Následoval ústup dobrovolníků a vojáků do hor nebo na území osvobozená Rudou armádou.

Manželka Magda Husáková na poslední chvíli odletěla 14. 10. 1944 do Lvova a pak odtud pokračovala do Moskvy, kde se jí 23. 10. 1944 narodil syn Vladimír.⁴⁰ Husák spolu s ostatními odešel do Donoval a později 28. října na území okupované nacisty, kde nakonec pobýval v Žemberovcích až do příchodu Rudé armády. Dne 21. 12. 1944 obec osvobodily jednotky Rudé armády. Snahy o přechod přes Hornú Lehotu a Brzeno a dále směrem na Prešov, stejně jako cesta přes Banskou Bystricu dále k Bratislavě byly neprostopupné. Po osvobození obce působil Husák více jak měsíc v politickém oddělení štábu II. ukrajinského frontu v Maďarsku a 26. 1. 1945 se vydal přes Miškovec a východní Slovensko do Moskvy, kde informoval vedení KSČ o výsledcích národně osvobozenického zápasu na Slovensku. V Moskvě byl oficiálně zaměstnán v sovětském Vědeckovýzkumném institutu č. 100, kde se analyzoval politický vývoj a postup příslušných komunistických stran.⁴¹

Dne 18. února 1945 se vydal Husák zpět na Slovensko, stal se členem předsednictva SNR a opětovně zastával funkci pověřence pro věci vnitřní.

Vedení KSS mezitím svolalo 28. 2. 1945 pracovní konferenci strany do Košic a Husák zde za dočasně nepřítomného Šmidkeho seznámil delegáty s novou generální linií strany. Ve svém projevu věnoval velkou pozornost státoprávnímu postavení Slovenska v rámci Československa a vyslovil se pro rovnoprávný svazek Čechů a Slováků. Vedle státoprávních otázek prosadili slovenští komunisté v SNR i radikální pozemkovou reformu, což vyvolalo negativní ohlasy u československých komunistů v Moskvě. Sovětští a českoslovenští komunisté tehdy nechtěli situaci zbytečně vyhrocovat a jít do předčasného mocenského střetnutí, spíše chtěli situaci na osvobozeném území stabilizovat a upevnit vydobyté pozice komunistů.

Dne 7. března 1945 pak odletěla delegace SNR, jejímž členem byl i Husák, do Moskvy na jednání o budoucí podobě československého státu. Jednání se zúčastnily tři politické subjekty: československá exilová vláda v Londýně, zástupci KSČ a SNR. Fakticky však šlo o střet mezi hlavními představiteli komunistického a nekomunistického odboje, mezi Gottwaldem a Benešem. Výsledkem bylo jmenování nové vlády 4. 4. 1945 a program vyhlášený 5. dubna v Košicích. Právě slovenská otázka byla největším problémem při jednáních. SNR nechtěla ustoupit ze svých výdobytků získaných při povstání. Gottwald naopak zase musel slovenské snahy tlumit s ohledem na Beneše. Výsledkem byl nakonec kompromis. Dosavadní

1948–1989. Bratislava 2006, s. 36–45.

40 Vladimír Husák (nar. 23. 10. 1944 v Moskvě), vystudoval architekturu a urbanismus na Stavební fakultě SVŠT v Bratislavě. Krátce působil jako pedagog.

41 NA, KSČ-ÚV-GH, inv. č. 5, kart. 2.

pozice SNR byla potvrzena, došlo k oficiálnímu uznání Slováků jako svébytného národa. Ve skutečnosti se však problém odsouval do budoucnosti. V nové vládě jmenované v Košicích pak Slováci získali 9 postů, z toho KSS 4 křesla. Husák ve vládě nebyl, neboť Gottwald zastával názor, aby přímí účastníci povstání působili přímo na Slovensku.

Po skončení jednání odletěl Husák přímo do Košic, kde zabezpečoval příjezd prezidenta a vlády.

Dne 4. 4. 1945 pak byla osvobozena Bratislava a Husák byl členem delegace SNR, která přicestovala do Bratislavy 11. 4. 1945. Po příchodu dalších funkcionářů SNR bylo reorganizováno i předsednictvo SNR. Karol Šmidke a Jozef Lettrich se stali předsedy, Gustáv Husák byl zvolen jedním z místopředsedů. Dne 11. dubna pak byl jmenován i nový Sbor pověřenců a Husák se stal pověřencem pro věci vnitřní.

Po osvobození celého území republiky došlo u KSČ k prosazení centralistické koncepce státního uspořádání. KSS byla vyzvána, aby neprosazovala státoprávní otázku a tak se oproti návrhu SNR nejednalo o federativním uspořádání státu, ale došlo ke konkretizaci kompetencí slovenských orgánů.

Výsledkem společných česko-slovenských jednání byla první Pražská dohoda, podle níž partnerem SNR, které byly ponechány rozsáhlé pravomoci, se stala ústřední vláda v Praze a zřízení samostatných českých orgánů nebylo na pořadu dne.

Situace na Slovensku se mezitím zhoršovala a rostly zde antikomunistické nálady. Právě národnostní otázka se stala velice důležitou zejména i tím, že s ní operovala i Demokratická strana (DS) a komunisté na Slovensku museli tento faktor brát v úvahu. Tyto až separatistické tendence vyvolaly samozřejmě negativní reakci na české straně. Někteří představitelé v KSS, např. Viliam Široký, tak prosazovali centralistické stanovisko a postoj části KSS si vykládali tak, že slovenští komunisté jsou proti ústřední vládě v Praze. Zároveň vázlo vzájemné spojení a komunikace mezi KSČ a KSS, které tehdy zabezpečoval hlavně Viliam Široký.

Začátkem srpna roku 1945 pak byla do Žiliny svolána konference KSS, kde zazněla kritika dosavadního vedení strany, včetně Husáka. Karol Šmidke byl odvolán z funkce předsedy KSS a na jeho místo byl zvolen Široký, který hájil centralistické postoje a těsnější jednotu Čechů a Slováků. Zároveň kolem sebe shromáždil okruh svých stoupenců, mezi které Husák, který v té době stále ještě řídil pověřectvo pro věci vnitřní,⁴² nepatřil. Na popud Širokého byl pak odvolán z této funkce a převzal rezort dopravy a veřejných prací, což Husák těžce nesl a nepochybně to byl sestup z mocenských pozic.

V prvních poválečných volbách do Národního shromáždění koncem května 1946 pak zvítězila na Slovensku Demokratická strana s necelými 62% hlasů, KSS

42 G. Husák byl pověřencem pro věci vnitřní ve Sboru pověřenců od 21. 2. do 18. 9. 1945.

získala 30,5 %. Po této porážce zaujali komunisté na Slovensku zcela opačný postoj s cílem oslabit vliv slovenských národních orgánů a posílit pražský centralismus. Dne 16. srpna 1946 pak byl Husák jmenován předsedou Sboru pověřenců. V té době probíhala veřejná kampaň a útoky proti Demokratické straně, přestože její vedení navrhovalo za pověřence Husáka, Novomeského a Šmidkeho, neboť to byli spolupracovníci z povstání. Na důležité místo pověřenectva vnitra sice byl jmenován bezpartijní člen Mikuláš Ferjenčík, na jeho působení v čele rezortu však měli velký vliv Gustáv Husák a Viliam Široký.

V soukromém životě se manželům Husákovým narodil druhý syn Ján.⁴³

V letech 1946–1947 došlo k odhalení několika údajných ilegálních skupin, které byly napojeny na DS a usilovaly o větší autonomii nebo o zcela samostatné Slovensko. Proto bylo rozhodnuto ve vedení KSS ve spolupráci s KSČ na podzim 1947 usilovat o rozhodující mocenský střet. Dne 1. října 1947 podali pověřenci za KSS, Ferjenčík a předseda Sboru pověřenců Husák demisi s tím, že se jedná zároveň o demisi celého Sboru pověřenců. Výsledkem jednání o celé krizi bylo oslabení pozic DS v nově jmenovaném Sboru pověřenců (DS v něm měla 6 křesel místo dosavadních 9, Husák zůstal předsedou).

Krise na Slovensku byla předzvěstí rozhodujícího mocenského střetnutí mezi komunistickou stranou a demokratickými stranami v celém státě v roce 1948, kdy v únorovém převratu přešla rozhodující moc do rukou komunistické strany, a byl zaveden systém vlády jedné strany.

Jakmile představitelé nekomunistických parlamentních stran ve vládě podali 20. února do rukou prezidenta Beneše demisi, využil Husák tuto událost jako argument pro odvolání pověřenců za Demokratickou stranu ve Sboru pověřenců. Na základě toho byli pověřenci zbaveni funkcí za asistence bezpečnosti 23. 2. 1948. Rezorty, ze kterých byli pověřenci odvoláni, spravovali zbylí pověřenci a sám Husák převzal funkci pověřence vnitra. Předsednictvo SNR ale považovalo takovéto konání za protizákonné a pověřenci za DS označili své odvolání za neplatné. Výsledkem přesto byly změny provedené 23. února.

Dne 27. února pak byl jmenován nový Sbor pověřenců a jeho předsedou se stal opět Husák. Vedle toho byl v únoru 1948 i členem politické komise, která řídila převrat po stranické linii. Zaváděl nová opatření v bezpečnosti, politických stranách, na úřadech. Byl delegován do předsednictva Ústředního akčního výbo-

43 Ján Husák (nar. 8. 7. 1946 v Bratislavě – zemř. 2004), vystudoval politickou ekonomii na VŠE v Bratislavě. 1965–1967 zahraniční stáž na Institutu mezinárodních vztahů v Moskvě. Od roku 1969 funkcionář v mládežnickém hnutí (1969 Svaz vysokoškoláků Slovenska, 1970 ÚV SSM, od roku 1974 do roku 1979 tajemník ÚV SSM pro mezinárodní činnost). Od roku 1979 v diplomatických službách: 1979–1980 velvyslanec na ZÚ ČSSR v Moskvě, 1980–1986 velvyslanec ve Finsku, 1986–1990 velvyslanec v Jugoslávii. Nositel vyznamenání Za vynikající práci (1977). Člen KSČ od roku 1970.

ru Slovenské Národní fronty (ÚAV SNF). V lednu 1949 byl zároveň pověřen vést Pověřenectvo výživy. Na IX. sjezdu KSČ v květnu 1949 byl zvolen do ústředního výboru, vedle toho byl též členem hospodářského sekretariátu ÚV KSS a v červnu téhož roku pak předsedou Svazu československo-sovětského přátelství (SČSP) na Slovensku a místopředsedou celostátního výboru této organizace. Od října 1949 do dubna 1950 pak stál v čele Slovenského úřadu pro věci církevní (SLOVÚC).⁴⁴

Vedle toho z jeho podnětu vznikla 9. května 1947 Společnost přátel Federativní lidové republiky Jugoslávie na Slovensku, jejíž název byl posléze na jaře roku 1948 změněn na Svaz přátel Titovy Jugoslávie na Slovensku. Spolek neměl dlouhého trvání a začátkem roku 1950 zanikl. Netřeba zdůrazňovat, že negativně ovlivnil kádrový profil osob, které se v něm angažovaly.

V souvislosti se Stalinovou poučkou o zostřujícím se třídním boji se hledal nepřítel ve vlastních řadách. Tisk přinášel řadu zpráv o nepřátelích, špionech a záškodnících, o procesech s údajnými nepřáteli socialistického zřízení. Na Slovensku se k tomu připojilo i obvinění z buržoazního nacionalismu, které znamenalo, že dotyčný kladl zájmy vlastního národa nad zájmy Sovětského svazu a socialistického tábora.

Na zasedání ÚV KSČ v únoru 1950 referoval Ladislav Kopřiva o velkém mezinárodním spiknutí proti lidově demokratickým zemím.

Husák, Novomeský a Clementis se ocitli v centru pozornosti a zájmu Státní bezpečnosti.

Vyvrcholením boje proti tzv. buržoazním nacionalistům na Slovensku se měl stát proces proti těm představitelům, kteří měli zanést do strany tuto ideologii. Ta spočívala hlavně v odporu proti státu a jeho uspořádání. Její představitelé měli vyvíjet nepřátelskou činnost proti KSČ a vládě, přičemž cílem bylo údajně vymanit se z Československa, ze spojenectví se SSSR, a připojit se k západnímu bloku.

Hlavními představiteli a organizátory této skupiny buržoazních nacionalistů na Slovensku měli být Vladimír Clementis, dále pak Ladislav Novomeský a Gustáv Husák. Ve vyšetřovacích spisech se přitom zdůrazňovala činnost těchto osob v době tzv. slovenského státu v letech 1939–1944. V převážné míře se jednalo vykonstruovaná či překroucená fakta a obvinění, která sice měla v některých případech reálný základ, ale byla mylně interpretována. Případ souvisel s nekritickým přijímáním politického systému v SSSR, ve kterém docházelo k účelovým čistkám.

Začátkem roku 1950 pak došlo k zintenzivnění boje proti vnitřnímu nepříteli ve straně. Dne 13. 3. 1950 byl na zasedání předsednictva ÚV KSČ (PÚV KSČ) obviněn Clementis z buržoazního nacionalismu a odvolán z funkce ministra zahraničních věcí. Poté byl zaměstnán ve Státní bance československé (SBČ) jako náměstek vrchního ředitele oddělení. Objevily se spekulace, že vedle Clementi-

44 G. Husák byl předsedou Slovenského úřadu pro věci církevní od 25. 10. 1949 do 4. 4. 1950.

se budou odvolání i další, kteří hájí slovenskou otázku, jmenovitě právě Husák a Novomeský. Tyto spekulace se ukázaly jako opodstatněné. Na zasedání PÚV KSS 3. 4. 1950 přednesl referát Viliam Široký a ostře kritizoval buržoazní nacionalismus a upozornil na případ Novomeského a Husáka. Následovalo zasedání ÚV KSS 6. dubna 1950, kde Široký označil Husáka za hlavního nositele slovenského buržoazního nacionalismu. Krátce nato byl Husák odvolán z funkce předsedy Sboru pověřenců a místo toho se stal vedoucím rolnického oddělení ÚV KSS. Na IX. sjezdu KSS v květnu 1950 pak ani nebyl jako nositel buržoazního nacionalismu nominován do nového ústředního výboru.

Po stranické linii tak byla kauza slovenského buržoazního nacionalismu uzavřena. Pokračovala však dále po stránce bezpečnostní v souvislosti s dosavadním vyšetřováním proti Clementisovi.

Na zasedání ÚV KSČ v únoru 1951 byli Clementis, Novomeský a Husák zbaveni poslaneckých mandátů, členství v ÚV a vyloučení ze strany. Gustáv Husák byl v té době zaměstnán v muzeu v Bratislavě. Dne 6. února 1951 pak byl v kanceláři ústředního tajemníka KSS Štefana Bašťovanského zatčen na rozkaz Ladislava Kopřivy příslušníky Státní bezpečnosti (StB). Z Bratislavy pak Husáka převezli do věznice v Ruzyni a odtud na zámek v Kolodějích. Zde po vyčerpávajících výsleších a fyzickém násilí podepsal 13. 2. 1951 předem sestavený protokol.⁴⁵

Dne 24. 2. 1951 pak byli vyšetřováni převezeni z Koloděj do věznice v Ruzyni. Husák podepisoval a odvolával vynucené podpisy pod výslechovými protokoly. V létě 1951 odmítl svůj podpis potvrdit. Husák podepsal ještě protokol v listopadu 1951, ale pak ho zase odvolal a již žádnou výpověď nepodepsal a vytrvale odmítal veškerá obvinění. Mezitím byl na jeden a půl roku odstaven z vyšetřování. Do 22. 11. 1951 byl držen ve vazbě bez souhlasu prokurátora. Návrh obžaloby k procesu s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty schválil politický sekretariát ÚV KSČ (PS ÚV KSČ) 30. 11. 1953.⁴⁶ Obžaloba ale musela být doplněna a přepracována a PS ÚV KSČ ji tak opět schválil 8. 3. 1954.

Vlastní proces s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty v čele s Gustávem Husákem se uskutečnil na jaře roku 1954, a to od 21. do 24. dubna. Kolegiu

45 ABS, MNB, sign. 62/1, kart. 207. O podmínkách věznění v Kolodějích viz blíže NA, KSČ-ÚV (1945–1989), komise pro revize a rehabilitace politických procesů (Komise I), sv. 12, a. j. 202; sv. 35., a. j. 879. Vyšetřovateli G. Husáka v Kolodějích a Ruzyni byli kpt. Stanislav Semínko (6. 2.–6. 3. 1951) a Josef Čejka (od 6. 3. 1951), později pak Vladimír Kohoutek.

46 NA, KSČ-ÚV (1945–1989), komise pro revize a rehabilitace politických procesů (Komise II), sv. 33, a. j. 519.

Nejvyššího soudu předsedal Juraj Uhrín⁴⁷, soudci z lidu byli Michal Kekeňák⁴⁸ a Matej Cheben.⁴⁹ Náhradníkem pro funkci předsedy byl Ludovít Petráš a pro soudce z lidu Ondrej Plávka. Hlavním prokurátorem byl Ladislav Gešo⁵⁰ a jeho pomocníkem Viliam Polačka.⁵¹ Obhájci byli Konrád Glatz (Husák), Štefan Fényes (Horváth a Holdoš) a Mikuláš Gaško (Novomeský a Okáli). Za ostrahu a eskortu obviněných do Bratislavy byl odpovědný Milan Moučka. Ze soudního líčení měl být pořízen audiozáznam.

Na začátku procesu přečetl Gešo obžalobu a pak byly zahájeny výslechy svědků. Přestože některá obvinění měla reálný základ, jejich interpretace však byla velmi nadsazená až vykonstruovaná. Husák však jakákoliv obvinění odmítal. Poslední den procesu pak byl věnován předložení důkazů a závěrečným proslovům prokurátora, obhájců, obviněných a vynesení rozsudku.

Na základě usnesení PS ÚV KSČ ze dne 31. 3. 1954⁵² o stanovení výše trestů pro obviněné vynesl Nejvyšší soud v Praze nad obžalovanými rozsudek a odsoudil je takto: Gustáva Husáka na doživotí, Ivana Horvátha na 22 let, Daniela Okáliho na 18 let, Ladislava Holdoše na 13 let a Ladislava Novomeského na

47 Juraj Uhrín (nar. 6. 10. 1920 v Bekeščaku, Maďarsko), před rokem 1939 pracoval jako pomocný dělník a zemědělec. V letech 1941–1944 vykonával vojenskou prezenční službu. Zběhl, byl chycen a dán do sběrného tábora. Těžce raněn při náletu. Po válce se přestěhoval na Slovensko. 1945–1946 pracoval jako dělník a poté do roku 1950 jako školník. 1950 absolvoval Právnickou školu pracujících. Od roku 1951 přednosta kontrolního odboru na Pověřenectvu spravedlnosti. Předseda KS v Bratislavě. 1954–1956 pověřenec spravedlnosti. Člen KSS od roku 1946.

48 Michal Kekeňák, tajemník KNV v Košicích.

49 Matej Cheben, referent ONV v Ružomberoku.

50 Ladislav Gešo (nar. 27. 8. 1920 v Rákoši, okr. Rožňava, některé prameny uvádějí též 28. 8. 1920), slovenský právník a politický činitel. Pocházel z dělnické rodiny. Po absolvování základní školní docházky pracoval v letech 1936–1938 jako učeň slévač u firmy Rima a spol. v Rákoši-Bani a v letech 1938–1941 v železorzudných dolech Železník. V letech 1941–1943 sloužil ve slovenské armádě (v roce 12942 přidělen na 5 měsíců k tzv. rychlé divizi). Po skončení vojenské služby pracoval opět u firmy Rima a spol. jako slévač. Za SNP byl členem revolučního národního výboru a zúčastnil se partyzánského hnutí ve skupinách kpt. Jegorova, npor. Danilia a kpt. Nováka. V letech 1948–1949 absolvoval Právnickou školu pracujících. 1950–1951 vedoucí Okresní prokuratury v Banské Bystrici. 1951–1953 vedoucí Krajské prokuratury v Banské Bystrici. Současně byl v roce 1951 pověřen výpomocí u Státní prokuratury, oddělení Bratislava. 16. 11. 1953 přidělen ke Generální prokuratuře v Praze, kde byl pověřen agendou příslušející náměstkovi generálního prokurátora pro Slovensko. Červenec 1954–1959 náměstek generálního prokurátora pro Slovensko. 1959–1963 pověřenec SNR pro Slovensko. Z funkce odvolán v souvislosti s rehabilitacemi. Pak pracoval ve Slovenském výboru spotřebních družstev v Bratislavě. Zastupoval žalobu v politických procesech se sionisty, pracovníky bezpečnosti, se zapalovači stohů, v procesech „Valášek a spol.“, „Konečný a spol.“, „Husák a spol.“. Člen KSS od roku 1944.

51 Viliam Polačka, pomocný prokurátor na GP v Praze.

52 NA, KSČ-ÚV (1945–1989), politický sekretariát (02/5), sv. 79, a. j. 205, bod 41.

10 let odnětí svobody. Husák, Okáli a Novomeský byli zbaveni státního občanství a bylo jim zakázáno vykonávat funkce ve státních úřadech a hospodářských orgánech po dobu 10 let. Holdoš a Novomeský byli zbaveni občanských práv na 5 let a odsouzeni k propadnutí celého majetku. Všichni museli uhradit trestní řízení a náklady obhájce.⁵³

O procesu byly uveřejněny zprávy v tisku jak na Slovensku,⁵⁴ tak českých zemích.⁵⁵ Vysílala se také rozsáhlá rozhlasová reportáž o procesu.

Po skončení procesu pak byli odsouzení převezeni do věznice v Praze na Pankráci. Pro Husáka tak začala šestiletá anabáze po věznicích v celé republice.⁵⁶

Vedle pobytu na cele také Husák v době věznění pracoval, např. v podniku Konopa, v továrně Agrostroj, nebo dral peří v Leopoldově.

Po smrti J. V. Stalina došlo postupně ke změnám ve vnitřní i zahraniční politice SSSR, což se projevilo ve většině států tzv. východního bloku, Československa nevyjímaje. Tlak Moskvy na přehodnocení a přezkoumání politických procesů vedl k tomu, že politické byro ÚV KSČ (PB ÚV KSČ) ustavilo 10. 1. 1955 vyšetřovací komisi k přezkoumání některých soudních případů od roku 1948. Nejednalo se však o komisi rehabilitační, nýbrž o komisi, která měla přezkoumat výši trestů pro odsouzené.⁵⁷ Komise se zabývala také procesem s Gustávem Husákem⁵⁸ a dospěla k závěru ponechat rozsudek Nejvyššího soudu Praha v trestní věci proti Gustávu Husákovi beze změny. Návrh pak schválilo PB ÚV KSČ 7. června 1955.⁵⁹

Je nutné se také zmínit o vyhlášení amnestie prezidentem republiky z května roku 1955, která snižovala doživotní tresty za velezradu na 25 let odnětí svobody, takže Husák měl být na základě této amnestie propuštěn na svobodu v roce 1976.

Postupně však byla cestou amnestií řešena i problematika výše trestů v procesu s tzv. slovenskými buržoazními nacionalisty. Nejdříve byl propuštěn No-

53 NA, fond Nejvyšší soud, Praha, sp. zn. 1T 10/54, osobní vězeňský spis G. Husáka, kopie.

54 Pravda, 25. 4. 1954, č. 113, s. 3, 5; Tamtéž, 27. 5. 1954, č. 115, s. 3–5.

55 Rudé právo, 25. 4. 1954, č. 113, s. 2.

56 G. Husák v letech 1954–1960 byl umístěn v těchto nápravných zařízeních: 25. 4. 1954–11. 7. 1954 Praha-Pankrác, 12. 7. 1954–29. 4. 1955 Leopoldov, 30. 4. 1955–1. 6. 1955 Praha-Pankrác, 2. 6. 1955–27. 3. 1958 Leopoldov, 28. 3. 1958–22. 1. 1959 Praha-Pankrác, 23. 1. 1959–10. 11. 1959 Praha-Ruzyně, 11. 11. 1959–7. 5. 1960 Mírov. NA, KSČ-ÚV (1945–1989), Kancelář prvního tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného I (AN-I), kart. 67, zpráva o pobytu odsouzeného Gustáva Husáka ve výkonu trestu ze 7. 12. 1959.

57 Členy komise byli: Rudolf Barák (předseda), Květoslav Innemann (SÚV KSČ), Karel Košťál (MV, členem do 15. 8. 1955), Josef Litera (Ministerstvo spravedlnosti), Eduard Švach (Generální prokuratura).

58 NA, KSČ-ÚV-Komise I., sv. 35, a. j. 882, a. j. 884, žádost G. Husáka ÚV KSČ prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ o přešetření svého odsouzení z 27. 4. 1956.

59 Tamtéž, KSČ-ÚV (1945–1989), politické byro (02/2), sv. 45, a. j. 61, bod 9.

vomeský, kterému byl 22. 12. 1955 přerušen výkon trestu a v únoru 1956 Generální prokuratura rozhodla o podmíněčném propuštění na svobodu.⁶⁰ Dne 19. března 1957 pak doporučilo PB ÚV KSČ udělit prezidentskou milost Holdošovi⁶¹ a v roce 1959 byl propuštěn Horváth, který však následujícího roku v září zemřel.

Zbývající odsouzení Okáli a Husák, byli podmíněčně propuštěni až na základě amnestie prezidenta republiky z 9. 5. 1960. Husák byl 7. května eskortován z Nápravně pracovního tábora (NPT) Mírov do věznice v Bratislavě a 10. května 1960 po převzetí osobních věcí byl po 9 letech a 3 měsících propuštěn na svobodu.

Po návratu z vězení byl samozřejmě sledován jak orgány KSS, tak také Státní bezpečností. Prezidentská milost navíc obsahovala podmínku, že během pěti až deseti let se nesmí amnestovaný dopustit úmyslného trestného činu, jinak bude nařízeno vykonání zbytku trestu. Zároveň amnestie nerušila vedlejší tresty.⁶²

Po propuštění nastoupil do zaměstnání na místo baliče v krejčovském závodě Vkus, později pracoval jako skladník ve stavebnictví u Pozemních staveb, n. p. Bratislava. V soukromém životě se mu rozpadlo manželství s Magdou Lokvencovou, a i když rodina bydlela pohromadě, formálně bylo v roce 1960 rozvedeno.

V mezinárodní politice došlo v tomto období k druhé vlně destalinizace zahájené na XXII. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu (KSSS) v říjnu 1961. Antonín Novotný jako nejvyšší představitel ve státě navrhl v PB ÚV KSČ ustavení komise pro přešetření politických procesů v období let 1949–1954 a rehabilitaci osob v nich odsouzených, v jejímž čele stanul Drahomír Kolder.⁶³ Vedle ní však vznikla zvláštní pracovní komise k přezkoumání závěrů IX. sjezdu KSS z hlediska oprávněnosti kritiky tzv. buržoazního nacionalismu, v jejímž čele stál Jozef Lenárt.⁶⁴ Jednotlivé komise měly skončit svou práci a vypracovat závěrečnou zprávu do zahájení XII. sjezdu KSČ v prosinci 1962. Na sjezdu však komise dostala mandát na zpracování závěrečné zprávy do jara roku 1963.

60 Tamtéž, sv. 76, a. j. 93, bod 29.

61 Tamtéž, sv. 133, a. j. 173, bod 6.

62 Prominutí vedlejších trestů schválilo PB ÚV KSČ až 7. 2. 1961. Tamtéž, sv. 295, a. j. 378, bod 17.

63 Komise ÚV pro přešetření nejdůležitějších politických procesů proti osobám, které zastávaly význačné politické funkce, byla vytvořena na základě usnesení PB ÚV KSČ ze dne 4. 9. 1962. Komise byla složena z těchto osob: předseda: D. Kolder, členové: A. Dubček, P. Hron, J. Lenárt, P. Majling, V. Prchlík, L. Štrougal, B. Laštovička, H. Leflerová, V. Škoda, M. Mamula. Tamtéž, sv. 362, a. j. 454, bod 5.

64 Komise pro přezkoumání závěrů IX. sjezdu KSS z hlediska oprávněnosti kritiky tzv. buržoazního nacionalismu byla ustavena na základě usnesení SÚV KSČ z 26. 6. 1963. Složení komise: předseda: J. Lenárt, členové: V. Bilak, R. Cvik, M. Lúčan, J. Valo, V. Šalgovič, B. Graca, P. Colotka, J. Macek, I. Skála, J. Kladiava, J. Šimek, M. Klír. NA, KSČ-ÚV, 02/4, sv. 10, a. j. 17, bod 16.

Obnovení činnosti v oblasti rehabilitací nevinně odsouzených představitelů v období padesátých let zaktivizovalo i činnost Husáka. Ještě v roce 1962 napsal dopis prezidentu Novotnému, ve kterém požádal o rehabilitaci a navrácení členství v KSČ a v lednu 1963 zaslal dopis sovětskému velvyslanectví, ke kterému přiložil i dopis pro Novotného.⁶⁵

V březnu 1963 pak ukončily činnost komise pro přezkoumání politických procesů. V závěrečné zprávě bylo konstatováno, že obvinění osob ze slovenského buržoazního nacionalismu byla vykonstruovaná. Nakonec byla ale dohodnuta jen občansko-právní rehabilitace a úplná stranická rehabilitace prosazena nebyla.⁶⁶ V usnesení ÚV KSČ z 3.–4. 4. 1963 byla sice zamítnuta plná stranická rehabilitace, ale komise navrhla rehabilitovaným navrácení členství v KSČ. Dne 17. dubna 1963 pak byly na ÚV KSS vráceny členské legitimace rehabilitovaným osobám, mimo jiné i Husákovi. Legitimaci mu předával první tajemník ÚV KSS Alexander Dubček a zástupce ÚV KSČ J. Hlína.⁶⁷

Po rehabilitaci se o Husákovi uvažovalo jako o řediteli drubežářských závodů⁶⁸ či o náměstkovi ministra dopravy.⁶⁹ Nakonec však nastoupil jako vědecký pracovník do Ústavu státu a práva Slovenské akademie věd (SAV), kde se především snažil dokončit svou úplnou rehabilitaci, rehabilitovat povstaleckou generaci komunistické strany a vydat své svědectví o Slovenském národním povstání (SNP).⁷⁰ Jako kandidátskou dizertační práci obhájil knihu Svedectvo o SNP. Zároveň pokračoval v tlaku na stranický a státní aparát. V květnu roku 1963 napsal další žádost na ÚV KSČ.⁷¹

Dne 26. 6. 1963 pak schválil sekretariát ÚV KSČ (SÚV KSČ) novou komisi pro přezkoumání závěrů IX. sjezdu KSS (1950) z hlediska buržoazního nacionalismu, tzv. barnabitskou komisi.⁷² Zpočátku ji vedl Jozef Lenárt a od 17. 9. 1963 pak funkci předsedy převzal Vladimír Koucký.

Dne 28. 6. 1963 pak prezidium Nejvyššího soudu rozhodlo o úplné soudní rehabilitaci odsouzených osob v procesu „G. Husák a spol.“. Byl zrušen rozsudek

65 Tamtéž, KSČ-ÚV-AN-I, kart. 67, složka G. Husák.

66 Tamtéž, KSČ-ÚV-01, sv. 101–103, bod 11.

67 Tamtéž, KSČ-ÚV (1945–1989) – komise pro revize a rehabilitace politických procesů (tzv. barnabitská komise), sv. 3, a. j. 67.

68 Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 88.

69 Kaplan, Karel: Kronika komunistického Československa. Antonín Novotný – vzestup a pád „lidového“ aparátčíka. Brno 2011, s. 227.

70 Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 85.

71 NA, KSČ-ÚV-Komise I, sv. 35, a. j. 884, žádost G. Husáka ÚV KSČ o úplnou rehabilitaci z 1. 5. 1963, s. 62–180.

72 Blíže viz Tamtéž, KSČ-ÚV – tzv. barnabitská komise.

Nejvyššího soudu Praha z 24. 4. 1954 v celém rozsahu a všechna rozhodnutí na něj navazující. V konečném rozhodnutí to znamenalo i finanční odškodnění.⁷³

Tzv. barnabitská komise nakonec potvrdila závěry Kolderovy komise a plénum ÚV KSČ přijalo rezoluci „O přezkoumání kritiky buržoazního nacionalismu vznesené na IX. sjezdu KSS“.⁷⁴

Následný návrat Husáka do vrcholné politiky se však nekonal. Odmítl jak post I. náměstka ministra financí, tak i náměstka ministra spravedlnosti.⁷⁵ Nakonec se rozhodl vystoupit na městské konferenci KSS v Bratislavě v březnu 1964, avšak neodhadl společenskou a politickou situaci a zůstal dále vědeckým pracovníkem Ústavu státu a práva SAV. Cestu k návratu do politického života se tak na několik let opět uzavřela. Byl stažen i z kandidátní listiny do Národního shromáždění ve volbách v roce 1964.

V srpnu 1964 se pak v Banské Bystrici uskutečnily oslavy 20. výročí SNP. Vyznamenání k tomuto výročí předával sám I. tajemník ÚV KSČ a prezident republiky Antonín Novotný. Gustáv Husák se tohoto aktu osobně zúčastnil a setkal se tak poprvé od svého propuštění s tehdejším prvním mužem ve státě.

V soukromém životě se po rozpadu manželství odstěhoval od své bývalé manželky Magdy Lokvencové, která však nečekaně 17. ledna 1966 zemřela.

V polovině šedesátých let dochází v souvislosti s prohlubujícími se potížemi a nedostatky ve společenské, politické a ekonomické oblasti k narůstání krize ve společnosti, která se projevila kritikou již na podzimním zasedání ÚV KSČ. Prosincové zasedání ÚV KSČ bylo přerušeno vánočními svátky a pokračovalo v lednu 1968. Na něm byl Novotný uvolněn z funkce I. tajemníka ÚV KSČ a do této funkce byl 5. ledna zvolen Dubček. Začal tak demokratizační a obrodný proces ve straně a celé společnosti, tzv. pražské jaro či snaha o nastolení „socialismu s lidskou tváří“. Husák zpočátku patřil k stoupencům tohoto obrodného proudu v komunistické straně.

V dubnu roku 1968 byl jmenován místopředsedou vlády v nově jmenované vládě Oldřicha Černíka. Hlavním jeho úkolem bylo připravit ústavní zákon o československé federaci.⁷⁶ Husák byl přesvědčeným zastáncem federativního uspo-

73 Tamtéž, KSČ-ÚV-Komise II, sv. 21, a. j. 475, náhrady likvidované mimosoudními narovnáními osobám rehabilitovaným z politických procesů, s. 3.

74 Tamtéž, KSČ-ÚV-01, sv. 103, a. j. 89.

75 Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 88–89.

76 Vláda ČSSR schválila 15. 5. 1958 ustavení odborné komise, která měla tento zákon připravit do 28. 10. 1968 ke schválení. Členy komise byli mimo jiné K. Laco, Z. Jičínský, J. Grospič, J. Boguszak, V. Pavlenda, H. Kočtúch, D. Hanes, F. Vašečka, J. Ferienc, V. Hatala, K. Rebro, P. Pešta, M. Húbl, J. Rosa a další. Ke své práci si komise dále vytvořila subkomise: subkomise ústavně právní (předseda K. Laco), subkomise ekonomická (předseda A. Červinka), subkomise pro administrativně – územní členění státu a státní správy (předseda O. Průša), subkomise pro ná-

řádání Čechů a Slováků a proto zásadně odmítal návrhy na tripartitní federaci Čechů, Slováků a Moravanů, centralistický projekt silné federace či volný svazek Čechů a Slováků.

Přihlásil se zároveň k platformě Akčního programu KSČ z dubna 1968. Na květnovém zasedání ÚV KSČ v roce 1968, na kterém bylo pozastaveno členství ve straně vysokým stranickým funkcionářům, kteří nesli hlavní zodpovědnost za nezákonnosti a represálie v 50. letech, např. A. Novotnému, V. Širokému, K. Bacílkovi, vystoupil velice ostře právě proti někdejšímu nejmocnějšímu muži ve státě.

Vedle práce na ústavním zákoně o československé federaci měl Husák na starosti také církevní politiku.

V tomto období bylo také obnoveno vydávání listu *Nové slovo*, kolem kterého se začali soustřeďovat přední představitelé slovenského kulturního, vědeckého a společenského života, publicistiky a umění. Ve svých prohlášeních odmítal zároveň návrat před únor 1948, stejně tak obnovu sociální demokracie či činnost Klubu angažovaných nestraníků a K-231. Patřil sice ke kritikům nezákonností a deformací socialismu, zároveň ale pevně věřil v ideje socialismu jako první fáze komunistické společnosti. Věřil v odstranění vykořisťování člověka člověkem, v zespolečnění výrobních prostředků, které povede k odstranění ekonomické a společenské nerovnosti a nespravedlnosti mezi lidmi. Rozpor mezi snahou o demokratizaci socialismu či o „socialismus s lidskou tváří“ a oficiální doktrínou světového komunistického hnutí reprezentované zejména vedením KSSS, však vedl k tomu, že tyto snahy byly odsouzeny k neúspěchu. Tento vývoj nakonec vyústil v intervenci vojsk pěti členských států Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968.

Zpočátku Husák považoval vstup armád za tragické nedorozumění a omyl a vyslovoval se pro politické řešení.⁷⁷ Teprve po poznání, že vojenské jednotky nebudou okamžitě staženy, změnil postoj a navrhl, aby dočasně zůstala sovětská armáda a jednotky ostatních zemí Varšavské smlouvy odešly ihned.

Dne 22. srpna se pak v Praze-Vysočanech sešel 14. mimořádný sjezd strany, který byl plánován na září téhož roku. Zúčastnilo se avšak pouze 50 delegátů ze Slovenska z celkového počtu 1219 účastníků.

O den později do Moskvy, kam byli odvečeni představitelé KSČ a státu v čele s Alexandrem Dubčekem, odletěla i československá delegace vedená prezidentem Ludvíkem Svobodou. Mezi jejími členy je i místopředseda vlády Gustáv

rodnostní problematiku (předseda S. Faltán), subkomise historická. Tajemníkem komise byl G. Husák. NA, fond Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna (ÚPV-b), kart. 179–188, spis. zn. 450/1 (nezpracováno). Těž: Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 94.

77 Plevza, V.: Vzostupy a pády, s. 94.

Husák. Výsledkem jednání v Moskvě bylo přijetí společného tzv. moskevského protokolu dne 26. 8. 1968, který podepsali všichni členové delegace s výjimkou Františka Kriegla.

Z Moskvy pak odjel Husák na mimořádný sjezd KSS, který se konal 26. 8. 1968 v Bratislavě v Parku kultury, na něm přednesl zprávu o výsledcích jednání v Moskvě a přihlásil se k plnění podepsaného protokolu. Považoval výsledky jednání v Moskvě za dosažení všeho možného v dané situaci, a to v tom ohledu, že proběhlo jednání sovětské strany a československých orgánů zvolených ještě před srpnem 1968. Tito lidé se mohli účastnit jednání a podílet se na formulaci protokolu a mohli se vrátit do vlasti. Odchod vojsk byl tak vázán na konsolidaci a normalizaci poměrů ve státě, na odmítnutí platnosti mimořádného XIV. sjezdu KSČ, jehož závěry byly zpochybněny některými delegáty ze Slovenska. Tyto podmínky akceptovali všichni členové delegace včetně Dubčka a Husáka. Tímto aktem začala tzv. konsolidace či normalizace společnosti, pozdější označení pro celé následné období od srpna 1968 do listopadu 1989.

Na sjezdu KSS byl Husák zvolen prvním tajemníkem ÚV KSS (vystřídal Vasil Biľaka) a 31. srpna pak byl kooptován do ÚV KSČ a předsednictva ÚV. Právě v období, kdy byl Husák vedoucím činitelem KSS, docházelo postupně k odklonu od polednové politiky. Uskutečňovali ji ti, kteří byli na jejím počátku (F. Kriegel, Z. Mlynář, J. Smrkovský). Zpochybnován byl i akční program a období roku 1968 začalo být nazýváno krizovým a kontrarevolučním. Byly kritizovány závěry přijaté na vysočanském sjezdu a napadána kritika moskevského protokolu.

Dne 17. dubna 1969 pak byl Gustáv Husák na zasedání ÚV KSČ zvolen do čela československých komunistů. Stal se prvním tajemníkem ÚV KSČ. Za hlavní krátkodobý cíl si zvolil vyvést stranu a společnost z krizové situace, konsolidovat a normalizovat poměry ve vnitropolitické i zahraničně politické oblasti. Tento úkol měl být splněn za přítomnosti sovětských vojsk. Dohodou mezi vládami ČSSR a SSR o dočasném pobytu Sovětské armády na území Československa podepsaná 16. 10. 1968 v Praze byla okupace země dodatečně legitimizována.

Husák byl mezi nejvyššími stranickými představiteli považován za centristického a pragmatického a do srpna 1968 i za proreformního politika na rozdíl od ortodoxních představitelů. Následně pak bylo na zasedání ÚV v prosinci roku 1970 přijato „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“. Proběhla velká čistka v členské základně strany na základě výměny členských legitimací.

Postupně se také rodil jeho názor, že rok 1968 byl pokusem o anti-únor, že vojenský zásah Varšavské smlouvy byl nevyhnutelný vzhledem k hrozící kontrarevoluci.⁷⁸ Zároveň Husák ve svých memoárech vzpomínal, že Leonid Iljič Brežněv

78 Viz projevy G. Husáka 19. 8. 1969 (aktiv předsedů ZO KSČ, předsedů ZV ROH a příslušníků

sliboval, že po uklidnění poměrů ve společnosti Sovětská armáda odejde, což se však nestalo.⁷⁹

Proces „konsolidace a normalizace“ společnosti byl završen na XIV. sjezdu KSČ v květnu 1971, na kterém byl Husák potvrzen v nejvyšší stranické funkci.⁸⁰ To se opakovalo i na následujících třech stranických sjezdech (XV. sjezd 1976, XVI. sjezd 1981, XVII. sjezd 1986). Na funkci generálního tajemníka rezignoval teprve 17. prosince roku 1987.

Vyvrcholením jeho politické kariéry bylo zvolení do nejvyšší státní funkce dne 29. 5. 1975, kdy byl Federálním shromážděním ČSSR zvolen prezidentem republiky.⁸¹ Do tohoto úřadu pak byl zvolen ještě dvakrát (1980, 1985) a funkci zastával až do roku 1989.

V soukromém životě postihla Husáka vážná ztráta, která poznamenala jeho život. Dne 24. října 1977 zahynula při leteckém neštěstí u Bratislavy jeho druhá manželka Viera Husáková.⁸²

Postupně se přidávaly problémy v hospodářském, politickém a zahraničně politickém životě země (pokles národního důchodu, zostření mezinárodní situace, zvýšení tempa ve zbrojení mezi USA a SSSR). Teprve změna politického kursu v KSSS po smrti L. I. Brežněva, Konstantina Černěnka a Jurije Andropova a nástupu Michaila Gorbačova na jaře 1985, vyhlášení perestrojky, glasnosti a reformy sovětského systému vyvolaly určité naděje i o změnách v ČSSR. Tyto naděje se však nenaplnily.⁸³

LM) a 29. 8. 1969 (oslavy SNP v Banské Bystrici).

79 Plevza, V.: *Vzostupy a pády*, s. 124, 127.

80 XIV. sjezd KSČ se konal 25.–29. 5. 1971. Na prvním zasedání ÚV KSČ byl dne 29. 5. 1971 G. Husák zvolen generálním tajemníkem ÚV KSČ, členem předsednictva a sekretariátu ÚV KSČ.

81 Jeho zvolení však předcházela změna ústavy, neboť dosavadní prezident L. Svoboda byl již více než rok vážně nemocen, nemohl vykonávat svůj úřad a odmítl sám rezignovat na svoji funkci.

82 S Vierou Millerovou se G. Husák seznámil již během povstání Slováků proti nacistické okupaci země v srpnu 1944 v Banské Bystrici, kde působila v informačním oddělení SNR. Jejich vztah se upevnil koncem 60. let, kdy po znovuoobnovení *Nového slova* začala pracovat v tomto periodiku. Byl však odlišný od vztahu G. Husáka k M. Lokvencové. Žila s dětmi (dcerou Sašou a synem Vladimírem) nadále v Bratislavě a s G. Husákem se setkávala jen o víkendech, nepočítáme-li oficiální příležitosti. Viera Husáková, roz. Čáslavská, provdaná Millerová (nar. 14. 6. 1923 v Bratislavě – zemř. 20. 10. 1977 v Bratislavě), slovenská novinářka a překladatelka. Pocházela z rodiny inspektora státních lesů Karla Čáslavského. Vystudovala právnickou fakultu UK v Bratislavě. Od roku 1948 pracovala jako redaktorka v deníku *Pravda*, v padesátých letech odešla pracovat do časopisu *Slovenka*. Začátkem 60. let začala pracovat v časopisu *Kulturný život*. Od roku 1973 manželka Gustáva Husáka. Zahynula tragicky při převozu vrtulníkem z Bardejova do Bratislavy.

83 Zejména byla očekávána s velkými nadějemi návštěva generálního tajemníka ÚV KSSS M. S. Gorbačova v ČSSR v dubnu 1987. Návštěva však nepřinesla žádné velké změny (nemluvílo

Zároveň od jara 1987 sílil tlak na odchod Husáka z nejvyšší stranické funkce. Většina členů předsednictva strany se nakonec vyslovila pro jeho odchod z nejvyšší stranické funkce a zvolení Miloše Jakeše na tento post. Gustáv Husák však zůstal členem ÚV a PUV KSČ až do zasedání ÚV 24. 11. 1989 a prezidentem do 10. 12. 1989.

Výsledkem byla rezignace na jakékoliv změny ve straně a společnosti, mocenský pád KSČ a listopadový převrat v roce 1989, kdy moc převzala opozice reprezentovaná Občanským fórem a Veřejností proti násilí.

Husák pak 10. prosince 1989 jmenoval nové složení vlády, když předtím jejím složením pověřil po rezignaci Ladislava Adamce Mariána Čalfu. Ještě předtím vystoupil naposledy v Československé televizi a Československém rozhlasu, kde oznámil, že po jmenování vlády odstoupí z funkce prezidenta.

Před Vánocemi 1989 opustil Pražský hrad a odstěhoval se do své vily v Bratislavě, kde se z něho stal důchodce.⁸⁴ Zemřel 18. listopadu 1991 v Bratislavě.

Nejvyšší státní funkce:	prezident ČSSR 29. 5. 1975 – 10. 12. 1989 (zvolen 3x 1975, 1980, 1985)
Nejvyšší stranické funkce:	první tajemník ÚV KSČ (17. 4. 1969–29. 5. 1971)
	generální tajemník ÚV KSČ (29. 5. 1969–7. 12. 1987) (zvolen 4x 1971, 1976, 1981, 1986)
	hlavní velitel Lidových milic (1969–1987)
Poslanec:	Prozatímního Národního shromáždění (1945–1946)
	Ústavodárného Národního shromáždění/Národního shromáždění (1946–1950)
	Sněmovny národů Federálního shromáždění ČSSR (1969–1971)
	Sněmovny lidu Federálního shromáždění ČSSR (1971–1975)
Vyznamenání (výběr):	Československý válečný kříž 1939 (1945)
	Řád Slovenského národního povstání I. třídy (1945)
	Řád 25. února 1948 I. stupně (1949)

se o postoji k roku 1968, o změnách v politické ekonomické a kulturní oblasti).

84 Z této doby také pocházejí jeho neautorizované rozhovory s V. Plevzou o jeho politické kariéře vydané pod názvem *Vzostupy a pády*. Gustáv Husák přehovoril. Bratislava 1991.

	Řád Klementa Gottwalda – za budování socialistické vlasti
	(1968, 1973, 1983)
	Řád republiky (1978)
	Řád Říjnové revoluce (1978)
	Čestný titul Hrdina ČSSR (1969, 1973, 1983)
	Titul Hrdina SSSR (1983)
	Leninův řád (1969, 1973, 1983)
	Zlatá medaile Karla Marxe Akademie věd SSSR (1983)

Dílčí fond Kancelář generálního (prvního) tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka je součástí rozsáhlého archivního fondu KSČ-ÚV (1945–1989), který byl původně součástí Archivu ÚV KSČ. Písemnosti tohoto rozsáhlého archivního souboru byly vytvořeny činností Komunistické strany Československa, jejích organizačních součástí – ústředního výboru, tajemníků ÚV, komisí a jednotlivých oddělení v dlouhém časovém období od jara roku 1945 do konce roku 1989.

Po událostech v listopadu roku 1989 zahájili odborní pracovníci Státního ústředního archivu (SÚA) v Praze (dnes Národní archiv) se zástupci KSČ a po vzniku Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM) se zástupci této politické strany jednání o převzetí archiválií písemností vzniklých z činnosti ústředních orgánů strany. Bylo konstatováno, že pro období let 1945–1989 se jedná o dokumenty nejen stranické povahy, ale též o písemnosti ústředních orgánů a institucí státu významně vypovídající o politickém, hospodářském, společenském a kulturním dění v zemi a společnosti a mají trvalou historickou hodnotu.

Poslanci Federálního shromáždění ČSFR poté rozhodli zařadit archivní dokumenty ve správě KSČ do ústavního zákona č. 496/1990 Sb. o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky.

Státní ústřední archiv převzal archivní celek, který obsahoval dílčí fondy archivně zpracované a opatřené inventářem, ale zároveň i značnou část archivního materiálu, která nebyla dosud archivně zpracována.⁸⁵

85 Archiv ÚV KSČ byl převzat na základě ústavního zákona č. 496/1990 Sb., viz Přírůstková kniha Státního ústředního archivu v Praze 1990, č. př. 4781/97 a 1991 č. př. 5014/98. V archivní registratuře manipulačního období 1986–1990 a 1991–1992 jsou dokumenty týkající se přijímání archiválií ÚV KSČ do SÚA uloženy v několika kartonech, viz NA, fond Archivní registratura – Státní ústřední archiv v Praze (AR-SÚA), 1986–1990, sign. 311, inv. č. 72, kart. 24; Tamtéž, AR-SÚA, 1991–1992, sign. 311, inv. č. 48, kart. 17; Tamtéž, sign. 360, inv. č. 58, kart. 51.

Písemnosti, které obsahuje tento archivní fond, pocházejí ze sekretariátu generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka z let, kdy vykonával nejvyšší stranickou funkci. V archivu byly spisy uloženy převážně přibližně v 500 svazcích. Na rozdíl např. od fondu 1. tajemníka ÚV KSČ a prezidenta republiky A. Novotného se mezi písemnostmi nenacházely dokumenty jiných osob či z jiných oddělení, takže nedocházelo k vyjmutí materiálu a jeho přiřazení k jiným archivním fondům.

Uvedený spisový materiál byl podle věcného principu rozdělen na dvě velké části:

- 1) materiály, které se vztahují k činnosti a událostem ve vnitřní politice státu, včetně materiálů z oblasti armády, bezpečnosti a vnitra
- 2) materiály k zahraniční politice státu a jeho vztahu k ostatním zemím

Co se týče zachovalosti a celistvosti podle vnějšího vzhledu, lze konstatovat, že spisy byly předány do archivu v dobrém stavu. Nebyly napadeny plísní a vodou, nebyly potrhané či ušpiněné.

Ohledně úplnosti písemností a dokumentů je problematické určit, zda jsou písemnosti úplné. Mezi dokumenty, které byly převzaty do SÚA, se totiž nenacházely registraturní pomůcky, i když v tomto archivním fondu jsou hned v úvodu inventáře uvedeny tajný protokol a přísně tajný protokol došlé a odeslané pošty.

Kdybychom měli posuzovat písemnosti po formální stránce, jedná se především o dokumenty politické strany, kde jsou však uloženy nejen materiály KSČ (usnesení předsednictva, sekretariátu, spisy jednotlivých oddělení ústředního výboru), ale též spisy ministerstev, federálních a republikových vlád, státních a společenských organizací, vládních výborů, výzkumných a vědeckých ústavů i státních podniků.

V první části byly soustředěny písemnosti, které se vztahují přímo k osobním záležitostem Gustáva Husáka (osobní dokumenty, záležitosti poslance, publikační činnost, korespondence osob i institucí, která byla zaslána do sekretariátu generálního tajemníka ÚV KSČ). Druhá část obsahuje spisy z činnosti Komunistické strany Československa (sjezdy strany, zasedání ÚV, konference, spisy z činnosti stranických institucí – komise, ÚKRK, Ústav marxismu-leninismu, Vysoká škola politická, LM, informace k jednotlivým osobám), dalších politických stran, organizací Národní fronty, vlády, jednotlivých ministerstev vztahujících se k činnosti v jednotlivých oblastech národního hospodářství – průmyslu, zemědělství, dopravě, kultuře, školství, vědě, zdravotnictví a sociální péči, sportu. Třetí část pak obsahuje spisy o československé zahraniční politice – činnost ministerstva zahraničních věcí, zastupitelských úřadů, mezinárodních organizací (např. OSN, NATO, RVHP, Varšavská smlouva), písemnosti mezinárodních konferencí a mezinárodního komunistického a dělnického hnutí a dokumenty vztahující se k zahraniční politice Československa vůči jednotlivým zemím celého světa.

Celá tato třetí část byla pak vnitřně uspořádána na podobném principu jako písemnosti dílčího fondu Kancelář prvního tajemníka ÚV KSČ Antonína Novotného – zahraničí:

- 1) dokumenty, které se zabývají činností ministerstva zahraničních věcí z hlediska globálního pohledu, dále činností mezinárodních organizací a také spisy vztahující se k mezinárodnímu komunistickému a dělnickému hnutí
- 2) dokumenty vztahující se k problematice konkrétního státu či země

Spisy jednotlivých teritorií jsou uspořádány podle názvů daného státu či země v abecedním pořadí. Uvnitř jsou pak písemnosti strukturovány následujícím způsobem:

- a) spisy týkající se problematiky daného teritoria (politická, kulturní a hospodářská oblast)
- b) spisy o činnosti příslušné komunistické či levicové (marxisticko-leninské) strany v dané zemi
- c) spisy o vztazích Československa k příslušné zemi (vztahy politické, hospodářské, kulturní či vojenské)
- d) spisy o vztazích mezi KSČ a příslušnou komunistickou či dělnickou (marxisticko-leninskou) stranou v dané zemi
- e) spisy o vztazích dané země k socialistickým zemím
- f) spisy o vztazích dané země ke kapitalistickým zemím
- g) spisy vztahující se k některým zvláštním či výjimečným událostem v historii příslušné země (např. únos čs. občanů v Angole, výjimečný stav v Polsku)

Na rozdíl od fondu Antonín Novotný – zahraničí nejsou zastoupeny spisy MV, které by obsahovaly zprávy o situaci v příslušné zemi, agenturní zprávy či zprávy rozvědky MV.

Dokumenty celého archivního souboru jsou v prvé řadě řazeny podle věcných skupin a uvnitř jednotlivých skupin pak jsou uspořádány chronologicky. Metoda věcného a chronologického členění archiválií byla zvolena hlavně pro svou přehlednost a s ohledem na badatelské využití fondu.

K inventáři jsou připojeny čtyři podrobné rejstříky: zeměpisný, jmenný, organizací a institucí a věcný. Rejstřík zeměpisný obsahuje všechny zeměpisné názvy obsažené v regestech inventáře (názvy měst, obcí, pohoří, řek, moří, oceánů, krajů, okresů, států a zemí). Rejstřík jmenný zahrnuje jména osob obsažených v inventáři. Většina jmen je uvedena ve své úplnosti (jméno a příjmení), u některých osob se však nepodařilo zjistit jejich úplná jména. Rejstřík institucí a organizací obsahuje především názvy politických stran a hnutí, parlamentů, vlád, ministerstev, vládních úřadů, tiskových agentur, hospodářských firem a dalších společenských organizací. Rejstřík věcný se pak snaží prostřednictvím abecedně řazených hesel

zachytit obsah jednotlivých registů inventáře. Čísla u jednotlivých rejstříkových hesel odkazují na příslušné inventární jednotky.

Z hlediska archivního využití archiválií obsažených ve výše uvedeném fondu lze konstatovat, že spisový materiál sekretariátu generálního tajemníka ÚV KSČ Gustáva Husáka je cenný především pro historiky zabývající se vnitřní a zahraniční politikou Československa a dějinami mezinárodních vztahů v období po roce 1969 do roku 1987 – období tzv. normalizace.

Spisy tohoto fondu však obsahují pouze část materiálů, které byly adresovány Gustávu Husákovi především ve funkci generálního (prvního) tajemníka ÚV KSČ, další část písemností je uložena v archivu Kanceláře prezidenta republiky v Praze na Pražském hradě. Jedná se o materiály vztahující se k činnosti Gustáva Husáka ve funkci prezidenta republiky. Jak již bylo výše uvedeno, materiály obsahují zprávy a informace ze všech oblastí společenského, politického, hospodářského, kulturního života země, stanoviska vlády, prezidenta, komunistické strany k událostem vnitřní i zahraniční politiky. Fond obsahuje i značné množství korespondence (osobní – blahopřání k narozeninám, k úmrtí manželky prezidenta, k různým významným politickým a společenským událostem – volba prezidenta, zvolení do různých stranických funkcí, blahopřejné a soustrastné dopisy a telegramy, dopisy pracujících a dalších občanů, kteří reagovali na veřejné i soukromé problémy. Rovněž jsou zde i dopisy, depeše, telegramy a zprávy ze zastupitelských úřadů, které jsou značně subjektivní, ale jsou bezprostřední reakcí na určitou událost a danou problematiku.

Některé písemnosti jsou pak signovány přímo Husákem různými rukopisnými poznámkami (jednotlivými slovy), či jsou opatřeny pouze vzkazem pro pracovníky sekretariátu, jak mají vyřizovat dané písemnosti.

Podobně jako u ostatních písemností z období 1948–1989 je nutné připomenout, že tyto spisy vznikly v určitém politickém systému, byly vypracovávány pro politickou stranu, která měla vedoucí roli ve společnosti s určitým záměrem. Proto je nutné k tomuto materiálu přistupovat velice kriticky a obezřetně.

Naprostá většina spisů a dokumentů je v českém a slovenském jazyce. Zbylá část písemností je v ruském jazyce.

Dílčí fond uspořádal František Štverák, jenž rovněž zpracoval inventář, sepsal úvod a vyhotovil rejstříky. Převedení inventáře do elektronické podoby (program JANUS) provedli František Štverák a Adam Zítek.

Fond celkem obsahuje 872 inventárních jednotek a spisy z let 1969–1987 jsou uloženy ve 485 kartonech.

Archivbestand Zentralkomitee der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei – Büro des General-(Ersten) Sekretärs Gustáv Husák

Die Person des Gustáv Husáks schrieb sich auf bedeutsame Weise in moderne Geschichte ein, man kann vielleicht sogar sagen, daß dieser kommunistische Politiker auf ihrer Gestalt einen unvernachlässigbaren Anteil hatte. Tätig wurde er schon seit seiner Jugend, in der Zwischenkriegszeit gehörte er zu den Hauptgesichtern der jungen slowakischen Kommunisten. Während des Kriegs wurde er dann zu einem der Vorsteller und Organisatoren der Aktivitäten der kommunistischen Partei und des Linkswiderstands in der Slowakei. Nach dem Ende des zweiten Weltkriegs übte er eine Reihe bedeutender Funktionen aus, schließlich wurde er jedoch Opfer von einem ausgeklügelten politischen Prozeß. Sein großer Ehrgeiz brachte ihn jedoch bald ins politische Geschehen zurück. Das geeignete Moment ergab sich im Zusammenhang mit dem Unterdrücken des Wiederbelebungsverfahrens des Prager Frühlings. In dem Jahr 1969 stellte sich der Gustáv Husák an die Spitze der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei und wurde so zu dem mächtigsten Mann im Staat, später dann tat er noch die Funktion des Präsidenten der Republik hinzu. Bis zu dem Jahr 1987, wo er an der Spitze der KPTsch durch den Miloš Jakeš ersetzt wurde, war es gerade der Husák, der den Gang des Staats und sein Hinzielen leitete und bestimmte. Diesen Zeitabschnitt bringen auch die Archivmaterialien, die einen Bestandteil des diesbezüglichen Teilbestands des Zentralkomitees der Kommunistischen Partei der Tschechoslowakei nahe. Obwohl die Umstände ihrer Entstehung und ihr Zweck eine höchstens kritische Einstellung erfordern, stellen diese Dokumenten zweifellos eine unschätzbare Quelle für ein Studium der innerstaatlichen Entwicklung in der Tschechoslowakei, ihrer Wirtschaft und ihrer bewaffneten Bestanteile und vor allem ihrer Außenpolitik dar.

Archival Collection of KSČ – the Central Committee 1945–1989, Prague – Office of the ÚVKŠČ (First)Secretary-General Gustáv Husák

Gustáv Husák's character had made a substantial mark in the modern history of Czechoslovakia and we can even say that this communist politician took an active role in its portrayal. He had been active since his youth and in the interwar period he belonged among the main faces of young Slovak communists. During the WWII he became one of the representatives and organizers of activities of the communist party and left-wing resistance movement in Slovakia. After the end of the war, he had held numerous important posts, finally he became a victim together with others in a fabricated political trial. His great ambitions took him back to political course of events, the right moment seemed to be in connection with the suppression of the reviving process of the so-called Prague Spring. In 1969, Gustáv Husák stood at the head of the Communist Party of Czechoslovakia and became the most powerful man in the state, later he added the post of president of the republic. Until 1987, when

he was replaced by Miloš Jakeš at the head of KSČ, it was Husák who managed and determined the functioning of the state and its direction. This period is brought closer in archival materials which are part of the fond of KSČ-ÚV. In spite of the fact that the circumstances of their origin and purpose require the utmost critical approach, these documents represent an inestimable source for studying intrastate development in Czechoslovakia, its economy, armed forces, and primarily international policy.

ZPRÁVY

